

Alexandr Michajlovič Gubčevskij

(1872 – 1950)

Hrob 2 ob. 18–154

ruský emigrant, fotograf, majitel fotografického ateliéru, autor ikonické fotografie ruské pravoslavné kaple Zesnutí přesvaté Bohorodice na Olšanských hřbitovech.

Ruská kaple na Olšanských hřbitovech

Fotograf: Alexandr Gubčevskij

Životopis:

Alexandr Michajlovič Gubčevskij se narodil dne 10. dubna 1872 (zřejmě se jedná o datum narození podle starého ruského kalendáře) v Kyjevě, který tehdy byl hlavním městem Kyjevské gubernie Ruské říše a dnes je hlavním městem Ukrajiny. Právě s Kyjevem jsou neodmyslitelně spojena první desetiletí jeho života, kde již na začátku 20. století patřil mezi nejznámější kyjevské fotografy.

Kyjevské období fotografické tvorby Alexandra Gubčevského není zatím dostatečně prozkoumáno a ještě čeká na svého badatele a objevitele. Víme jen, že v roce 1909 otevřel v centru Kyjeva vlastní fotografický ateliér. Jeho obchodními partnery se stali bratři Vladimir a Andrej Gudšon. Fotografický ateliér Gudšon a Gubčevskij měl pověst jednoho z nejlepších fotografických podniků města. Jako jediný kyjevský ateliér měl vlastní výtah, aby zákazníci nemuseli šplhat po schodech pěšky. Z fotografického ateliéru Gudšon a Gubčevskij pocházejí fotografie, na kterých jsou zachyceni například slavný ruský baletní tanečník Michail Mordkin nebo ukrajinský historik Mychajlo Hruševskij, který se v roce 1917 stal prvním prezidentem Ukrajinské lidové republiky.

Alexandr Gubčevskij spolu s bratry Gudšon také vášnivě fotografovali své město. Zanechali po sobě stovky snímků ukazujících, jak vypadal Kyjev na začátku 20. století. Dnes jsou tyto fotografie nenahraditelným zdrojem informace o dějinách města a vzhledu již neexistujících budov. Jako fotograf se Alexandr Gubčevskij také zúčastnil významných společenských událostí. Fotografoval například návštěvy členů carské rodiny nebo pohřeb ruského ministerského předsedy Pjotra Arkadjeviče Stolypina, zavražděného v Kyjevě atentátníkem v září 1911. Fotografie Alexandra Gubčevského také zachycují Kyjev v neklidném období po bolševickém převratu.

Alexandr Gubčevskij byl členem kyjevského sdružení amatérských fotografů Dager (Daguerre). Spolu s dalšími kyjevskými fotografy se zúčastnil fotografických výstav po celé Ruské říši. Například v roce 1908 byl vyznamenán zlatou medailí na fotografické výstavě v Saratově. V roce 1912 se stal Alexandr Gubčevskij předsedou sdružení Dager a tuto funkci vykonával až do roku 1917. Významně se tak podílel na rozvoji ukrajinské fotografie začátkem 20. století.

Ve své fotografické činnosti pokračoval Alexandr Gubčevskij i v emigraci. Kolem roku 1922 se usadil v Československu a v Praze na Vodičkově ulici otevřel vlastní fotografický ateliér. Mezi první významné zakázky emigrantského období jeho tvorby patří soubor ateliérových fotografií herců Moskevského uměleckého divadla. Zřejmě kolem roku 1923 doprovázel divadelní soubor během jeho exilového zájezdů po evropských městech. Vznikla tak neopakovatelná kolekce portrétů největších hvězd slavného moskevského divadla z období jeho největšího rozkvětu.

Alexandr Gubčevskij rovněž dokumentoval život ruské emigrantské komunity v Praze. Fotografoval významné společenské akce ruské emigrace včetně pohřbů ruských emigrantů a vzpomínkových akcí na Olšanských hřbitovech. Díky tomu se zapsal i do dějin Olšanských hřbitovů jako jeden z mála fotografů, kteří tento pražský hřbitov pravidelně fotografovali.

Již od začátku fotografoval Alexandr Gubčevskij i stavbu ruské hřbitovní kaple Zesnutí přesvaté Bohorodice v pravoslavném oddělení Olšanských hřbitovů. Jsou známy jeho fotografie slavnostního položení základního kamene budoucí kaple dne 11. září 1924 a slavnostního vysvěcení již postavené kaple dne 22. listopadu 1925. Těsně po dokončení stavby na podzim roku 1925 pořídil Alexandr Gubčevskij ikonickou fotografii ruské hřbitovní kaple, která byla publikována na pohlednicích a dnes patří k nejznámějším dobovým vyobrazením této významné dominanty Olšanských hřbitovů. V ateliéru Alexandra Gubčevského na Vodičkově ulici v dubnu 1927 rovněž vznikla ikonická fotografie vynikajícího ruského umělce Ivana Jakovleviče Bilibina, který do Prahy přijel na jednání o vytvoření návrhů fresek a mozaik pro ruskou kapli na Olšanech.

Jako fotograf se Alexandr Gubčevskij významně podílel na mapování proměn Pražského hradu v prvních letech existence Československého státu. Fotografoval stavební úpravy Pražského hradu, jeho archeologický výzkum a vytvořil řadu neopakovatelných záběrů památek Pražského hradu. Fotografoval rovněž významné společenské události, například pohřeb prezidenta Masaryka. Jako portrétní fotograf zachytil například prezidenta Edvarda Beneše. Jeho fotografie památek Pražského hradu se v knižních publikacích sousedí se snímky předních českých fotografů té doby, jako jsou například Josef Sudek, František Drtikol, Karel Plicka nebo Jaroslav Bruner-Dvořák.

Pražské období fotografické tvorby Alexandra Gubčevského také ještě není dostatečně prozkoumáno a stále čeká na svého objevitele. Tuto budoucí badatelskou práci výrazně omezuje skutečnost, že významný soubor jeho skleněných negativů byl zničen během povodní v roce 2002. Další významné součásti jeho fotografického dědictví dnes jsou v soukromém vlastnictví. Není ovšem pochyb, že Alexandr Gubčevskij patřil mezi přední pražské fotografy své doby a jeho jméno postupem času určitě bude zapsáno do dějin československé meziválečné fotografie.

Fotograf Alexandr Gubčevskij zemřel dne 8. června 1950 ve věku 78 let a byl pohřben na pravoslavném oddělení na Olšanských hřbitovech. Do stejného hrobu byla po osmi letech v březnu roku 1958 pohřbena jeho manželka Jelena Grigorjevna Gubčevskaja, která po boku svého manžela stála již od doby založení fotografického ateliéru v Kyjevě.

Náhrobek:

Hrob fotografa Alexandra Gubčevského a jeho manželky dnes zdobí tradiční ruský pravoslavný kříž s přístřeškem, známý jako "golubec". Současný dřevěný kříž natřený tmavou hnědou barvou pochází ze začátku 21. století, kdy na pravoslavném oddělení Olšanských hřbitovů došlo k plošné výměně většiny původních dřevěných křížů. Původní náhrobek zřejmě měl podobný tvar tradičního pravoslavného kříže, ale neměl přístřešek a byl zřejmě natřený bílou barvou, stejně jako většina ostatních křížů v této části pravoslavného oddělení. Plechová cedule s jmény fotografa Alexandra Gubčevského a jeho manželky zřejmě pochází z původního kříže, ale jména dnes již nejsou čitelná.

Současný náhrobek je zatím v relativně dobrém stavu a vyžaduje pouze drobnou renovaci. Správným postupem se jeví odstranění přístřešku, natření kříže bílou barvou a instalace nových plechových cedulí se jmény všech osob pohřbených v tomto hrobě. Správným postupem zřejmě bude také na kříž nainstalovat ikonickou fotografii ruské pravoslavné kaple Zesnutí přesvaté Bohorodice na Olšanských hřbitovech, pořízenou Alexandrem Gubčevským v roce 1925.

Zdroje v ruštině:

Представители эмиграции с территории бывшей Российской Империи в Чехословакии (1918–1945). Биографический словарь. Составители: Дана Гашкова, Анастасия Копршилова, Любовь Белошевская, Юлия Янчаркова, Сергей Гаген. Прага: Academia, 2021.

Fotografie Kyjeva ze začátku 20. století:

<https://kyivpastfuture.com.ua/ru/kyev-nachala-khkh-veka-na-otkrytkakh-hudshona-y-hubchevskoho/>

Zdroje v češtině:

Osobnosti emigrace z území Ruské říše v meziválečném Československu. Biografický slovník. Sestavili: Dana Hašková, Anastazie Kopřivová, Ljubov Běloševská, Julie Jančárková, Sergej Gagen. Praha: Slovanský ústav AV ČR, Academia, 2023.

Hůlková Martina. Znovuobjevený Alexandr Gubčevský. Život spojil s Pražským hradem // Národní osvobození. 2010. Číslo 11.

Morávek Jan. Průvodce Pražským hradem. Praha: Orbis, 1946.

Morávek Jan, Wirth Zdeněk. Pražský hrad v renesanci a baroku. 1490–1790. Praha: Václav Neubert a synové, 1947.

Chyský Čeněk. Za památkami staré Prahy. Praha: Václav Petr, 1948.

Pražský hrad ve fotografii. 1900–1939. Sestavili: Zdeněk Poustka, Pavel Scheufler, Michal Šula. Praha: Správa Pražského hradu, 2006.

Biografická databáze emigrantů Slovanského ústavu Akademie věd České republiky:

Alexandr Michajlovič Gubčevskij:

<https://www.slu.cas.cz/cs/gubcevskej-alexandr-michajlovic-1345>

Poznámka k autorským právům:

Fotografie Alexandra Gubčevského jsou volným dílem, protože od úmrtí autora již uplynulo více než 70 let. Publikovaná fotografie ruské kaple Zesnutí přesvaté Bohorodice na Olšanských hřbitovech pochází z vlastní sbírky Vladimira Pomortzeffa a má svolení vlastníka k reprodukce na webových stránkách HPS.

Zpracoval: Vladimír Pomortzeff pro Hřbitovní a pohřební služby Praha dne 11. července 2024.